

Babadjanova Gulnora Ravshanbekovna

Buloqboshi tuman 2-son texnikumi tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu tezisdan O'zbekistonning milliy qadriyatlari va urf-odatlarining tarixiy shakllanishi, rivojlanishi hamda bugungi ahamiyati ko'rib chiqildi. Miloddan avvalgi VI–VII asrlardan boshlab mustaqillik yillarigacha bo'lgan jarayonda mehmondo'stlik, kattalarga hurmat, oilaviy birlik, mahalla tizimi va Navro'z bayrami kabi milliy urf-odatlarimizning roli tahlil qilindi. Bilamizki, ipak yo'li, zardushtiylik, turkiy va islomiy madaniyatlar ta'sirida shakllangan bu qadriyatlar sovet davridagi cheklovlardan keyin mustaqillikdan so'ng qayta tiklanib, milliy o'zlikni saqlash va jamiyatni birlashtirishning asosiy omiliga aylandi. Tadqiqot ishida tarixiy manbalarga asoslanib, ushbu merosning zamonaviy hayotdagi o'rnini ochib berildi.

Kalit so'zlar: milliy qadriyatlar, urf-odatlar, mehmondo'stlik, Navro'z, mahalla tizimi, oilaviy marosimlar, Ipak yo'li, zardushtiylik, islomiy madaniyat, O'zbekiston tarixi, mustaqillik davri.

Annotation. This thesis analyzes the historical formation, development, and contemporary significance of Uzbek national values and traditions. It examines key elements such as hospitality, respect for elders, family unity, the mahalla system, and the Navruz festival from ancient times (6th–7th centuries BCE) to the independence period. Shaped by the influences of the Silk Road, Zoroastrianism, Turkic, and Islamic cultures, these values survived Soviet-era restrictions and were revived after 1991, becoming a cornerstone of national identity and social cohesion. Based on historical sources, the work highlights the role of this heritage in modern Uzbek society.

Keywords: national values, traditions and customs, hospitality, Navruz, mahalla system, family rituals, Silk Road, Zoroastrianism, Islamic culture, history of Uzbekistan, independence period.

Аннотация. В данном тезисе анализируется историческое формирование, развитие и современное значение национальных ценностей и традиций узбекского народа. Рассматривается роль таких элементов, как гостеприимство, уважение к старшим, семейное единство, система махалли и праздник Навруз, с древнейших времён (VI–VII вв. до н.э.) до периода независимости. Сформированные под влиянием Шёлкового пути, зороастризма, тюркской и исламской культур, эти ценности пережили советские ограничения и были возрождены после 1991 года, став основой национальной идентичности и социального единства. Тезис опирается на исторические источники и раскрывает роль этого наследия в современной жизни узбекского общества.

Ключевые слова: национальные ценности, традиции и обычаи, гостеприимство, Навруз, система махалли, семейные обряды, Шёлковый путь, зороастризм, исламская культура, история Узбекистана, период независимости.

Kirish. Har bir xalqning milliy qadriyat va urf-odatlarini uning tarixiy taqdiri, madaniy o'zligi va ijtimoiy hayotini belgilovchi muhim omil hisoblanadi. O'zbek xalqi uchun bu qadriyatlar nafaqat o'tmishning merosi, balki hozirgi kun va kelajak avlodlarni tarbiyalashning asosiy vositasidir. O'zbekiston hududi qadimdan Ipak yo'lining markazida joylashgani bois turli sivilizatsiyalar ya'ni, qadimiy eroniy, turkiy va keyinchalik islomiy madaniyatlarning chorrahasi bo'lgan. Natijada, milliy urf-odatlar zardushtiylikning tabiatga hurmat ruhidan tortib, islomiy axloqiy tamoyillargacha bo'lgan boy sintezdan shakllangan. Ushbu tezisda tarixiy nuqtai nazardan milliy qadriyatlarining paydo bo'lishi, rivojlanishi, sinovlari va qayta tiklanishi bosqichma-bosqich ko'rib chiqiladi. Tadqiqot ishining maqsadi ushbu merosning jamiyatdagi barqarorlik va milliy birlikni ta'minlashdagi rolini ochib berishdan iboratdir.

Asosiy qism. Barchamizga ma'lumki, O'zbek milliy qadriyatlarining ildizlari juda chuqur ya'ni, miloddan avvalgi VI–VII asrlarga, ya'ni qadimiy Baktriya, Xorazm va Sog'diyona davlatlari davriga borib taqaladi. Bu davrda zardushtiylik ta'sirida bahor uyg'onishi va yangi yilni nishonlovchi Navro'z bayrami shakllangan. Navro'z 3000 yildan ortiq tarixga ega bo'lib, tabiatning yangilanishi, kun va tun tengligi (21-mart) bilan bog'liq. Bayramda sumalak pishirish, oila va qo'shnilar bilan birga dasturxon tuzish, ashula va raqslar – bu urf-odatlar qadimiy zardushtiylik marosimlaridan kelib chiqqan va bugungi kunda ham saqlanib qolgan. Ipak yo'li savdo yo'llari orqali esa mehmondo'stlik milliy hayot tarzi darajasiga ko'tarilgan: mehmonni qadrlash, dasturxonni to'kin qilish, hatto imkoni cheklangan oilalarda ham uni siylash an'anasi Alisher Navoiy va Zahiriddin Muhammad Bobur asarlarida ham alohida ta'kidlangan. Bu qadriyat savdo karvonlari va madaniy almashinuvning natijasi sifatida shakllangan. O'rta asrlarda (IX–XV asrlar) islomiy madaniyatning kuchli ta'siri bilan oilaviy va ijtimoiy urf-odatlar yanada boyidi. Beshik to'yi, xatna kilish, fотиha to'yi, nikoh va dafn marosimlari kabi oilaviy tadbirlar islomiy tamoyillar bilan uyg'unlashdi. Bu jarayonda mahalla tizimi muhim rol o'ynadi. Mahalla (arabcha “mahali” – mahalliy) nafaqat qo'shnichilik, balki axloqiy tarbiya, o'zaro yordam va ijtimoiy nazorat markazi bo'lib xizmat qilgan. U XI–XII asrlarda turkomusulmon sulolalari davrida shakllangan va o'rta asrlarda shahar va qishloq hayotining asosiy tuzilmasiga aylangan. Mahallada oqsoqollar (aqsaqollar) maslahat berish, nizolarni hal qilish va bayramlarni tashkil etish bilan shug'ullangan. Temuriylar davrida (XIV–XV asrlar) bu qadriyatlar yanada yuksaldi. Amir Temur imperiyasi davrida Samarqand va Buxoro buyuk madaniy markazlarga aylandi. Mirzo Ulug'bekning rasadxonasida astronomiya va matematika rivoji, Alisher Navoiyning she'riyati va tilshunosligi milliy qadriyatni ilm-fan va adabiyot bilan boyitdi. Temuriylar davri ko'pincha “Markaziy Osiyo renessansi” deb ataladi, chunki bu davrda fan, san'at va madaniyat gullab-yashnagan. XIX

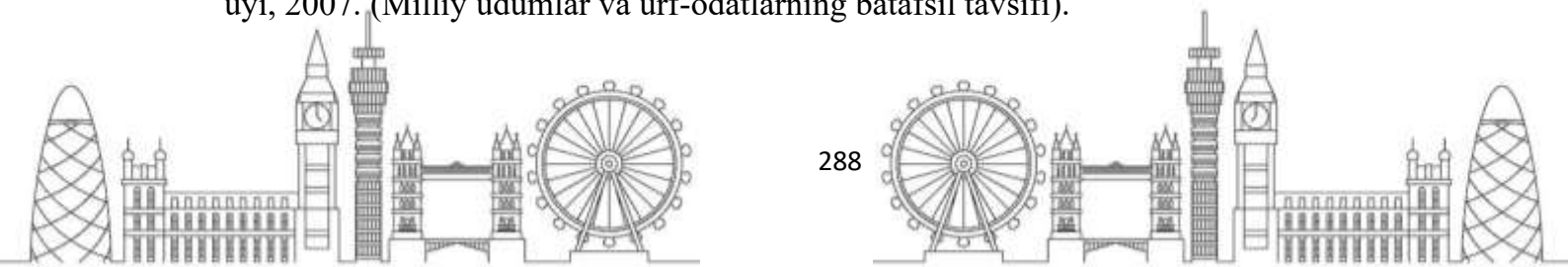
MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

asr oxiri – XX asr boshlarida rus imperiyasi, keyin esa sovet tuzumi davrida milliy urf-odatlar jiddiy sinovlarga duch keldi. “Eskilik sarqiti” deb atalib, ko‘plab marosimlar va bayramlar ta’qiqlangan yoki cheklangan. Din va milliy an’analar “diniy fanatizm” sifatida baholangan, mahallalar esa davlat nazorati ostiga olingan. Biroq xalq bu qadriyatlarning ko‘p qismini oila doirasida va yashirin ravishda saqlab qoldi. Mustaqillik e’lon qilingan 1991-yildan keyin esa haqiqiy qayta tiklanish davri boshlandi. O‘zbek tili davlat tili maqomini oldi, Amir Temur milliy g‘urur ramziga aylandi, Navro‘z, Ramazon hayiti va Qurbon hayiti keng nishonlanadigan bo‘ldi. Mahalla tizimi qayta tiklanib, nafaqat madaniy, balki ijtimoiy yordam va tarbiya instituti sifatida mustahkamlandi. Bugungi kunda mahallalar yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda, oilaviy birlikni saqlashda va jamiyatdagi o‘zaro hurmatni mustahkamlashda muhim rol o‘ynamoqda.

Xulosa. Xulosa sifatida ayta olamizki, milliy qadriyatlar va urf-odatlar O‘zbekiston xalqining ming yillik tarixiy sinovlardan o‘tib, o‘zligini saqlab qolishining asosiy vositasi bo‘lib qoldi. Qadimiy zardushtiylk va Ipak yo‘li merosidan tortib, islomiy madaniyat va Temuriylar renessansigacha, sovet bosimi va mustaqillik qayta tiklanishigacha bu qadriyatlar doimiy ravishda o‘zgarib va boyib bordi. Ularning asosiy mohiyati – mehmondo‘stlik, kattalarga hurmat, oilaviy birlik va jamiyatdagi o‘zaro yordam – o‘zgarmadi. Bugungi globallashuv sharoitida ana shu merosni saqlash va yosh avlodga yetkazish milliy o‘zlikni mustahkamlash va jamiyat barqarorligini ta’minlashning eng muhim yo‘lidir. Shunday qilib, milliy qadriyatlar nafaqat o‘tmishni eslatuvchi, balki kelajakni belgilovchi kuch sifatida xizmat qilmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Vohidov R., Eshonqulov H. O‘zbek mumtoz adabiyoti tarixi (Eng qadimgi davrlardan XVI asr oxirigacha). Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2006. (Mumtoz adabiyot orqali milliy qadriyatlar va urf-odatlarining ifodasi haqida chuqur tahlil).
2. Orzibekov R. O‘zbek adabiyoti tarixi (XVII–XIX asrlarning birinchi yarmi). Toshkent: O‘zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2006. (Adabiyotda milliy urf-odatlar va qadriyatlarning aks etishi).
3. Milliy qadriyatlar va ma’naviy merosning jamiyat taraqqiyotidagi ahamiyati. Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari. Toshkent: “Ilm-Ziyo-Zakovat”, 2023. (Milliy qadriyatlar tarixi, mutafakkirlar qarashlari va zamonaviy ahamiyati haqida maqolalar to‘plami).
4. Ashirov A. O‘zbek xalqining qadimiy e’tiqod va marosimlari. Toshkent: Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti. (Navro‘z, oilaviy marosimlar va zardushtiylk merosi haqida etnografik tadqiqot).
5. Sattor M. O‘zbek udumlari. Toshkent: Cho‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2007. (Milliy udumlar va urf-odatlarining batafsil tavsifi).

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

6. To‘xliyev B. va boshq. Adabiyot (10-sinf darslik-majmuasi). Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi Davlat ilmiy nashriyoti, 2017. (Qadimiy turkiy adabiyot va milliy qadriyatlar haqida bo‘limlar).

7. Tuxtayev O.X. Tarbiya jarayonida milliy qadriyatlarning o‘rni. Samarqand, 2022. (Uslubiy qo‘llanma, yoshlar tarbiyasida urf-odatlarning roli).

